

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ
“Димитър А. Ценов” – Свищов
Факултет „Финанси“
Катедра „Обща теория на икономиката“

РЕЦЕНЗИЯ

за придобиване на образователна и научна степен “доктор”
в професионално направление 3.8. „Икономика“ по докторска
програма „Политическа икономия”

Рецензент: проф. д-р Йордан Иванов Василев, СА
“Д. А. Ценов” - Свищов, Факултет „Финанси”, катедра “Обща теория
на икономиката”, научна специалност “Политическа икономия”

Автор на дисертационния труд: Таня Иванова Рисемова,
редовен докторант по докторска програма „Политическа икономия”
към катедра „Обща теория на икономиката” при Стопанска академия
„Д. А. Ценов”, отчислен с право на защита съгл. зап. №
209/29.04.2021 г.

Тема на дисертационния труд:

„Социално-икономическо развитие на областите по
Българското дунавско крайбрежие – състояние и перспективи “

Научен ръководител: доц. д-р Людмил Иванов Несторов

Основание за написване на рецензията: Заповед
209/29.04.2021 г на Ректора на Стопанска академия „Д. А. Ценов” –
Свищов. Рецензията е изготвена в съответствие с примерната
структура на рецензия за придобиване на образователна и научна
степен „доктор“ в СА „Д. А. Ценов“

**I. Обща характеристика на представения дисертационен
труд**

Дисертационният труд е в обем от 187 страници и се състои от:
списък на използваните съкращения (1 страница), въведение (9
страници), първа глава (31 страници), втора глава (54 страници),
трета глава (54 страници), заключение (5 страници), използвана
литература (12 страници) и приложения (20 страници). Списъкът на
използваната литература включва 108 източника, от които 42 на
български език, 17 чуждестранни и 49 интернет страници. В подкрепа
на изложението са включени 31 таблици, 35 графики и 3 фигури.
Извън основния текст са разработени 27 приложения, разположени в
обем от 20 страници.

Планът на дисертацията е логически построен и изпълнен със
съдържание. Изследването се базира на дедуктивния подход с

развитие на проблема от общото към частното – първо се разглеждат теоретичните аспекти на растежа и развитието. След това авторът се спира на проблемите на социално-икономическото развитие на областите от Българското дунавско крайбрежие и в трета глава са очертани перспективите за социално – икономическото развитие на областите по Българското дунавско крайбрежие.

Правилно и ясно са очертани обекта и предмета в разработката.

Обект на разработката е Българското дунавско крайбрежие, включващо седем области и двадесет и три общини с пряк излаз на Дунав.

Предмет на изследването е социално-икономическото развитие на областите по Българското дунавско крайбрежие.

Основната цел на настоящия дисертационен труд е, да се изследва състоянието на областите по Българското дунавско крайбрежие, чрез детайлен анализ за периода 2007-2019 г. и да се открият перспективите за тяхното развитие.

За постигане на така поставената цел авторът си поставя следните основни задачи:

1. Проучване на съвременни теории за социално-икономическо развитие;
2. Проучване и анализиране на състоянието, тенденциите и наличния потенциал на изследваните области;
3. Изготвяне на анализ, показващ социално-икономическите проблеми на Българското дунавско крайбрежие;
4. Извеждане на перспективите за развитие на областите по Българското дунавско крайбрежие.

Изследователската теза, която авторът защитава, е че:

Наличният потенциал и възможностите за развитие на областите от Българското дунавско крайбрежие са основните предпоставки за решаване на социално-икономическите им проблеми.

При изследването се налагат и **някои ограничения** по отношение обекта, предмета и периода на изследване.

1. Териториално ограничение - избор на седем български области с пряк излаз на река Дунав и общините в тях.
2. Времево ограничение – социално-икономическия анализ на областите по Българското дунавско крайбрежие, обхваща периода 2007-2019 г. и е направен в края на 2020 г. т.е. в края на програмния период 2014 – 2020 г.
3. Анализът се извършва въз основа на стратегически документи, които **определят перспективите за развитие на областите по**

Българското дунавско крайбрежие, с което не претендира за изчерпателност.

4. В социално-икономическия анализ на областите по Българското дунавско крайбрежие не се включват показателите: сигурност и правосъдие, местни данъци и такси, местни общински бюджети и състояние на местната администрация, тъй като голяма част от данните на ниво община са труднодостъпни или липсват. Не се включва околната среда и рискът от природни бедствия, енергийната и водоснабдителната инфраструктура, технологичното развитие, иновациите, телекомуникациите, енергийната ефективност и възобновяемите източници на енергия.

Използваният за осъществяване на емпиричното проучване **методически инструментариум** обхваща съвкупност от различни научноизследователски методи, сред които:

Многофакторен анализ, който е приложен за да се открият факторите, които определят динамиката на икономическите и социалните показатели, характеризиращи състоянието на Българското дунавско крайбрежие.

Сравнителен анализ на социално-икономическото развитие на Българското дунавско крайбрежие за открояване на вътрешните и регионалните различия.

Документален анализ – анализ на съществуващи стратегически документи на национално и европейско ниво.

Клъстерен анализ, чрез *SPSS (Statistical Program for Social Sciences)*. Областите в Българското дунавско крайбрежие са групирани въз основа на сходството помежду им. На базата на емпиричните данни са определени три клъстера – развиващи се, средно развити и изоставащи области.

SWOT анализ, който представя силните и слабите страни, възможностите и заплахите за областите по Българското дунавско крайбрежие, с цел да се очертаят перспективите за тяхното социално-икономическо развитие.

За убедителност и доказателствена сила на анализа в дисертацията са използвани – схеми, таблици, графики, фигури чрез използването на програмите MS Office - Word и Excel.

Представяне на докторант Таня Иванова Рисемова

Таня Иванова Рисемова е родена на 30.07.1984 г. в гр. Свищов. Завършва средно образование с профил „Банково дело“ в Държавна търговска гимназия „Димитър Хадживасилев“ през 2003 г. През 2007 г. се дипломира като бакалавър по специалност „Икономика на кооперациите“ и втора специалност „Счетоводство и контрол“, а през 2009 г. получава магистърска степен по „Финансов мениджмънт“ към

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов. По време на своето обучение завършва следните специализации: „Административно обслужване“, „Валутен касиер“, „Организация и управление на туризма“.

След получаване на степен „бакалавър“ работи за кратко в банковата сфера и за мобилен оператор. Интересите ѝ в областта на счетоводството и туризмът я отвеждат на позиция „Кост контрол“ (стоковед-ревизор) в големи хотелски вериги, като Александрия хотели, Перла турист, холдинг CSIF и Green life Resorts.

Със заповед №506/01.06.2018 г. Таня Иванова Рисемова е зачислена в редовна докторантура, субсидирана от държавата в професионално направление 3.8. „Икономика“, докторска програма „Политическа икономия“ към катедра „Обща теория на икономиката“, с научен ръководител доц. д-р Людмил Несторов и със срок на обучение 3 години. Докторантът взема участие в три юбилейни международни конференции и една докторантска научна сесия.

Със заповед 209/29.04.2021 г., на основание чл.70, ал. 3 и ал. 5 от ПРАС в СА „Д. А. Ценов“ Свищов, решения на Катедрения съвет на катедра „Обща теория на икономиката“ (Протокол №8/11.03.2021 г., Протокол №9/25.03.2021 г. и Протокол №10/08.04.2021 г.) и решения на факултет „Финанси“ (Протокол №7/27.04.2021 г.) при СА „Д. А. Ценов“ е утвърден съставът на научното жури и е насрочена публична защита за 15.07.2021 г.

Благодарение на дейността и интересите си докторантът има изградени отлични организационни качества и се фокусира върху изграждането и развиването на своите социални умения и професионални компетенции.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Заслужено трябва да се даде положителна оценка за избраната от докторанта, научния ръководител и членовете на катедрата тема и за нейната **актуалност**.

Под влияние на настъпилите промени в социално-икономическото развитие на страната, след нейното присъединяване към Европейския съюз, се отчита ясно изразена тенденция за социално-икономическо развитие на България, а в това число и на областите от Българското дунавско крайбрежие (БДК),

Актуален социално-икономически проблем е търсенето на решения за преодоляване на междурегионалните и вътрешно регионалните различия между областите, които имат излаз към БДК. На база състоянието и наличния потенциал се определят

перспективите за развитие. Наличният потенциал е силната страна на областите, в които се включват: природни дадености, историческо и културно наследство и традиции. Слабите страни са свързани с проблемите, които трябва да бъдат преодолени. Сред тях са демографските проблеми, проблемите на пазара на труда, проблемите в образованието и болничното лечение, проблемите свързани с липсващи транспортни връзки. Регионът, в така очертаните граници, не е бил обект на цялостно изследване в икономическата литература.

Развитието на Българското дунавско крайбрежие зависи от установяването на наличния потенциал, проблемите свързани със социално-икономическите показатели и перспективите за тяхното решаване. Правилното определяне на проблемите ще помогне не само за неговото социално-икономическо развитие, но и за намаляването на регионалните диспропорции между Северна и Южна България. Това обуславя нуждата именно от такова текущо изследване. Развитието на Българското дунавското крайбрежие е от значение за цяла България, за Балканския полуостров и за Европейския съюз, както и за неговото място в Дунавския хипер регион.

Разработката спазва традиционната композиция и е с достатъчен обем.

В увода са разгледани основните насоки на изследването, правилно са обосновани теоретическата и методологическата му основа, ясно са очертани обект, предмет, изследователска теза, цел и задачите, които трябва да се решат за реализиране на целта и за доказване на тезата. Освен тези основни елементи от дисертацията в увода добре е аргументиран изборът на обекта на изследване. Отбелязани са и ограниченията при изследването,

Глава първа е разработена в обем от 31 страници и е структурирана в пет параграфа с теоретичен характер. Разгледана е връзката между понятията „развитие“ и „растеж“. Прави се сравнение между „икономическо“ и „социално-икономическо“ развитие. Авторът анализира вижданията на различните икономически школи в тази насока и ги разглежда много подробно и с вещина. Специално внимание е отделено на спецификата в разбирането за регионално и местно икономическо развитие и на показателите за социално-икономическо развитие. Като преход към втора глава последната точка от тази глава завършва с описание на река Дунав като фактор за социално-икономическо развитие на БДК.

Втора глава е разработена в обем от 54 страници и е структурирана в шест параграфа, в които се разглеждат проблемите на социално-икономическото развитие на областите от БДК –

демографски проблеми, проблеми в образованието, здравеопазването и културата, динамиката на пазара на труда, доходите и условията на живот, развитието на предприемачеството и състоянието на инвестициите, транспортната инфраструктура и туризма. Достига се до извода, че основният проблем на социално икономическото развитие на БДК е демографският и другите проблеми за тези области произтичат именно от него. Липсата на автомагистрала също е един от ключовите проблеми на БДК, макар че през него преминават три европейски транспортни коридора.

След като много задълбочено, с богат илюстративен материал, се посочват проблемите, в следващата глава се очертават перспективите за социално-икономическо развитие на областите по БДК.

Глава трета е разработена в обем 53 страници и е структурирана в шест параграфа.

След характеристика на социално-икономическото развитие на България в резултат на приемането ѝ в ЕС се извършва групиране на областите и общините по БДК с излаз на Дунав в тях, чрез подробен клъстерен анализ. Вземат се под внимание базовите показатели: население, равнище на безработица, средногодишна работна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение, относителен дял на наетите в индустрията към общия брой на наетите и др. Целта на тази групировка е да се създадат три клъстера определящи областите като развити (в които са налице благоприятни условия за развитие), средноразвити (с по-малки възможности за развитие) и изоставащи. Усилията за социално-икономическо развитие трябва да се насочат към областите, които попадат в групата на изоставащите. Всички програми и мерки трябва да са свързани с тези области с цел подобряване на социално-икономическото им развитие. Установява се, че развити области са Русе и Велико Търново, средно развити области са Плевен, Враца, Монтана, Силистра. Областта с най-неблагоприятни стойности е област Видин и именно тя попада в последния трети клъстер, като изоставаща.

За да се очертаят перспективите за социално-икономическо развитие на областите по БДК, чрез силните и слабите страни, перспективите и заплахите се използва SWOT анализ.

Потенциалът на областите по БДК е свързан с географското положение, релеф, добри климатични условия, плодородна земеделска земя. Перспективите за развитие се отнасят към определени предимства, които имат съществен принос за ускоряването на социално-икономическото развитие на областите от БДК. Те са групирани въз основа на политики и стратегически цели в съответствие с приоритети в областта на инфраструктурата,

образованието, здравеопазването, селското стопанство, конкурентоспособността на регионите и развитието на малките и средни предприятия.

В **заключението** се синтезират постигнатите положителни резултати, неразгледаните и нерешени проблеми и се формулират десет обобщаващи извода.

В дисертацията няма повторения и съществени отклонения от темата и е преминала тест по системата „Антиплагиат”, при което не са отбелязани значителни отклонения. Аз също не установих заимствания и считам, че текстът е авторски и изследването е оригинално, въпреки многобройните статистически позовавания.

Емпиричната информация е в достатъчно количество, умело подбрана, поднесена и оформена в 31 таблици, 5 фигури и 35 графики. Това подпомага по-лесното възприемане на идеите на докторанта и тяхното аргументиране.

Авторът, въпреки някои непълноти в отбелязаната литература по дисертацията, показва доста широка осведоменост по тематиката и добро познаване на посочената от него литература. Използваните източници са 108 и са добросъвестно цитирани, което показва, че докторантът ги използва за да надгражда знания.

Авторефератът е с достатъчен обем, точно и ясно отразява съдържанието на дисертационния труд. Освен това в него са включени още: справка за приносите в дисертационния труд, декларация за оригиналност и достоверност и списък на публикациите, свързани с дисертационния труд.

III. Научни и научно-приложни приноси

Дисертационният труд определено притежава **научни достойнства**. Те могат да бъдат условно обобщени и сведени до следните:

1. Оценено е състоянието на областите по Българското дунавско крайбрежие с излаз на река Дунав и тяхното социално-икономическо развитие.

2. Групираны са областите по Българското дунавско крайбрежие с излаз на река Дунав, въз основа на оригинален клъстерен анализ на развити, средноразвити и изоставащи, което дава възможност за очертаване на техните конкретни проблеми.

3. Изведени на преден план са силните и слабите страни на изследваните области и са определени възможностите и заплахите за тяхното развитие.

4. Очертани са перспективите за социално-икономическо развитие на изследваните области и са направени конкретни предложения за ограничаване на проблемите констатирани в тях.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

По отношение на дисертационния труд, основното изложение и авторските теза и аргументация нямам съществени критични бележки и препоръки. Наред с изтъкнатите положителни страни разработката има някои специфични особености, които не намаляват ни най-малко нейните достойнства.

Налице са незначителни отклонения и описателен характер в определени части от изложението, но това е неизбежно имайки предвид съдържанието на изследването. Горепосочените бележки не са от такова значение, че да омаловажат постиженията на автора, способността му да извършва самостоятелно научно изследване, да систематизира и да дава решения на конкретни проблеми. Въпреки изчерпателността на изложението бих желал да чуя от докторанта неговия отговор на следния малко по-общ въпрос:

Достатъчни ли са природните дадености за развитието на БДК и как вижда положителните страни от специална политика или приемането даже на специален закон за развитието на общините с излаз към БДК?

V. Обобщено заключение и становище

Представеният дисертационен труд е самостоятелно изследване, което изисква от автора му богати познания по регионална икономика, финанси, социология, статистика, анализ и др. области. Целта е постигната, поставените научни задачи са изпълнени и изследователската теза е доказана. Имайки предвид всичко това и очертаните достойнства с приносен характер считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАС в Република България и на Правилника за неговото прилагане. Освен това допълнителната справка показва, че докторантът има необходимия брой публикации – 1 статия и 3 научни доклада и изпълнява минималните изисквания за придобиване на ОНС „доктор. Поради това предлагам на научното жури да присъди образователната и научната степен доктор на Таня Иванова Рисемова по научната специалност „Политическа икономика”

18.05.2021
гр. Свищов

Подпис:
(Проф. д-р Йордан Василев)